

PROGRAM NAUCZANIA HISTORII W KLASACH 4,5,6,7 i 8 SZKOŁY PODSTAWOWEJ

„WCZORAJ I DZIŚ”

Autor: dr Tomasz Maćkowski

Zgodny z podstawą programową do historii – na czerwono podkreśliłam treści, które już nie obowiązują.

mgr Iwona Ludwiczak

Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Na czerwono oznaczono tematy nieobowiązkowe

Rozkład materiału do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl.4

KLASA 4		
Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:
Rozdział I: Z historią na Ty		
1. Historia – nauka o przeszłości	– historia jako nauka o przeszłości; – historia a baśnie i legendy; – efekty pracy historyków i archeologów; – źródła historyczne, ich przykłady oraz podział.	– wyjaśnia, na czym polega praca historyka (III.1) – rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych (III.3) – odróżnia historię od dziejów legendarnych (III.4)

2. Historia wokół nas	– znaczenie pamiątek rodzinnych; – drzewo genealogiczne – sposób przedstawienia historii rodziny; – „wielka” i „mała” ojczyzna; – patriotyzm jako miłość do ojczyzny; – sposoby wyrażania patriotyzmu; – „małe ojczyzny” i ich tradycje; – znaczenie terminów: <i>tradycja, drzewo genealogiczne, ojczyzna, region, mała ojczyzna, patriotyzm.</i>	– zbiera informacje na temat historii swojej rodziny, gromadzi pamiątki rodzinne i opowiada o nich (I.1) – poznaje historię i tradycje swojej okolicy i ludzi dla niej szczególnie zasłużonych; zna lokalne zabytki i opisuje ich dzieje (I.2) – wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami (II.3)
3. Mieszkamy w Polsce	– państwo polskie i jego krainy historyczne; – mój region częścią Polski; – naród polski jako zbiorowość posługująca się tym samym językiem, mająca wspólną przeszłość i zamieszkująca to samo terytorium; – dziedzictwo narodowe; – polskie symbole narodowe; – polskie święta państwowe ; – znaczenie terminów: <i>naród, kraina historyczna, symbole narodowe, Polonia.</i>	– zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy), najważniejsze święta narodowe i państwowe, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie (II.1) – wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami (II.3)

4. Czas w historii	– chronologia i przedmiot jej badań; – oś czasu i sposób umieszczania na niej dat; – podstawowe określenia czasu historycznego (<i>data, okres p.n.e. i n.e., tysiąclecie, wiek</i>); – cyfry rzymskie oraz ich arabskie odpowiedniki; – epoki historyczne: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność oraz ich daty graniczne.	– wskazuje sposoby mierzenia czasu w historii i posługuje się pojęciami chronologicznymi (III.2)
5. Obliczanie czasu w historii	– obliczanie upływu czasu między poszczególnymi wydarzeniami; – określanie, w którym wieku doszło do danego wydarzenia;	– wskazuje sposoby mierzenia czasu w historii i posługuje się pojęciami chronologicznymi (III.2)

	– podział czasu na wieki i półwiecza.	
6. Czytamy mapę i plan	– podobieństwa i różnice między mapą a planem; – znaczenie mapy w pracy historyka; – odczytywanie informacji z planu i mapy historycznej; – najstarsze mapy świata.	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych (III.3)
Rozdział II: Od Piastów do Jagiellonów		
1. Mieszko I i chrzest	– słowiańskie pochodzenie Polaków;	– sytuuje w czasie i opowiada o księciu Mieszku i czeskiej Dobrawie – chrzcie

Polski	– książę Mieszko I pierwszym historycznym władcą Polski; – małżeństwo Mieszka I z Dobrawą; – chrzest Mieszka I i jego znaczenie – znaczenie terminów: <i>plemię, Słowianie Piastowie.</i>	Polski (IV.1)
2. Bolesław Chrobry – pierwszy król Polski	– misja świętego Wojciecha u Prusów; – zjazd gnieźnieński i pielgrzymka cesarza Ottona III; – wojny Bolesława Chrobrego z sąsiadami i przyłączenie nowych ziem; – koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski; – znaczenie terminów: <i>misja, Prusowie, relikwie, cesarz, arcybiskupstwo, biskupstwo, koronacja, gród, drużyna, wojowie.</i>	– sytuuje w czasie i opowiada o Bolesławie Chrobrym – pierwszym królu – i zjeździe w Gnieźnie (IV.2) – misja św. Wojciecha (treści dodatkowe – 2)
*W średniowiecznym klasztorze	– zakony chrześcijańskie; – życie w klasztorze; – wpływ zakonów na rozwój średniowiecznego rolnictwa; – rola zakonów w rozwoju wiedzy i średniowiecznego piśmiennictwa; – najstarsze zakony na ziemiach polskich i ich znaczenie; – znaczenie terminów: <i>zakon, reguła zakonna, skryptorium, mnich, klasztor.</i>	– zakony w Polsce. Rozwój piśmiennictwa i rolnictwa (treści dodatkowe – 2, nieobowiązkowe)

3. Polska Kazimierza Wielkiego	– Kazimierz Wielki ostatnim królem z dynastii Piastów; – reformy Kazimierza Wielkiego; – zjazd monarchów w Krakowie – uczta u Wierzyńka; – umocnienie granic państwa (<i>Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>); – utworzenie Akademii Krakowskiej;	– sytuuje w czasie i opowiada o Kazimierzu Wielkim – ostatnim z Piastów (IV.3) – sytuuje w czasie i opowiada o [...] krakowskich żakach (IV.5)
--------------------------------	--	---

	– znaczenie terminu: <i>żak, uniwersytet</i> .	
*Rycerze i zamki	– średniowieczni rycerze i ich rola; – funkcje i wygląd zamków; – od paża do rycerza; – uzbrojenie rycerskie; – turnieje rycerskie; – kodeks rycerski; – znaczenie terminów: <i>rycerz, zamek, paż, giermek, pasowanie, kopia, fosa, herb</i>.	– zamki i rycerze. Znaczenie, uzbrojenie, obyczaje (treści dodatkowe – 3, nieobowiązkowe)

4. Jadwiga i Jagiełło – unia polsko-litewska	– objęcie władzy przez Jadwigę; – zasługi Jadwigi dla polskiej kultury, nauki i sztuki; – przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie; – okoliczności objęcia władzy w Polsce przez Władysława Jagiełłę; – skutki zawarcia unii polsko-litewskiej; – zagrożenie ze strony Krzyżaków; – znaczenie terminów: <i>unia</i>, <i>Jagiellonowie</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o królowej Jadwidze, Władysławie Jagielle, unii polskolitewskiej [...] (IV.4)
5. Bitwa pod Grunwaldem	– bitwa pod Grunwaldem i biorący w niej udział rycerze.	– sytuuje w czasie i opowiada o [...] zwycięstwie grunwaldzkim (IV.4)
6. Mikołaj Kopernik – wielki astronom	– Mikołaj Kopernik i jego życie; – odkrycie Mikołaja Kopernika i powiedzenie <i>Wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i>; – dokonania Kopernika spoza dziedziny astronomii; – znaczenie terminu: <i>astronomia</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o Mikołaju Koperniku [...] (IV.5)
Rozdział III: Wojny i upadek Rzeczypospolitej		

1. Jan Zamoyski i złoty wiek Polski	– Złoty wiek w dziejach Rzeczypospolitej; – kariera polityczna i wojskowa Jana Zamoyskiego; – Zamość – miasto renesansowe; – znaczenie terminów: <i>szlachta</i>, <i>kanclerz</i>, <i>hetman</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o Janie Zamoyskim – wodzu i mężu stanu (IV.6) – złoty wiek kultury polskiej [...] (treści dodatkowe – 4)
2. XVII wiek – stulecie wojen	– potop szwedzki, rola Stefana Czarnieckiego; – obrona Jasnej Góry i rola przeora Augustyna Kordeckiego; – król Jan III Sobieski i jego zwycięstwa nad Turkami; – rola husarii w polskich sukcesach militarnych;	– sytuuje w czasie i opowiada o królu Janie III Sobieskim i innych bohaterach wojen XVII w. (IV.7)
	– znaczenie terminów: <i>potop szwedzki</i>, <i>husaria</i>, <i>wielki wozyr</i>, <i>odsiecz</i>.	

*Czasy stanisławowskie	– ideały epoki oświecenia; – dokonanie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – ustanowienie Komisji Edukacji Narodowej i jej znaczenie; – kultura doby stanisławowskiej oraz jej przedstawiciele; – zabytki budownictwa i architektury polskiej 2 poł. XVIII w.; – znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, kadet, mecenas, obiady czwartkowe.</i>	– obiady czwartkowe króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Rozkwit kultury za ostatniego króla (treści dodatkowe – 7, nieobowiązkowe)
3. Tadeusz Kościuszko na czele powstania	– sytuacja Rzeczypospolitej w XVIII w.; – Konstytucja 3 maja; – rozbiory Polski dokonane przez Rosję, Prusy i Austrię; – dowództwo Tadeusza Kościuszki w powstaniu w 1794 r.; – bitwa pod Racławicami i rola kosynierów; – klęska powstania i III rozbiór Polski; – znaczenie terminów: <i>rozbiory, konstytucja, powstanie, kosynierzy.</i>	– sytuuje w czasie i opowiada o Tadeuszu Kościuszcze i kosynierach spod Racławic (IV.8) – zna [...] najważniejsze święta narodowe i państwowe, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie (II.1.)

4. Legiony Polskie i hymn narodowy	– losy Polaków po upadku Rzeczypospolitej; – Legiony Polskie we Włoszech i panujące w nich zasady; – generał Jan Henryk Dąbrowski i jego rola w stworzeniu Legionów Polskich; – Józef Wybicki – autor <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – znaczenie słów <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> hymnem Polski; – znaczenie terminów: <i>emigracja</i>, <i>hymn państwowy</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o Janie Henryku Dąbrowskim i Józefie Wybickim oraz polskim hymnie (IV.9) – zna symbole narodowe ([...] hymn narodowy) [...] (II.1)
5. Romuald Traugutt i powstanie styczniowe	– branka i wybuch powstania styczniowego; – wojna partyzancka; – funkcjonowanie państwa powstańczego; – Romuald Traugutt dyktatorem powstania; – represje po upadku powstania styczniowego;	– sytuuje w czasie i opowiada o Romualdzie Traugutcie i powstańczym państwie (IV.10)
	– znaczenie terminów: <i>zabór rosyjski</i> , <i>działalność konspiracyjna</i> , <i>branka</i> , <i>wojna partyzancka</i> , <i>dyktator</i> , <i>Syberia</i> .	

6. Maria SkłodowskaCurie – polska noblistka	– edukacja Marii Skłodowskiej na ziemiach polskich; – tajne nauczanie i Latający Uniwersytet; – kariera naukowa Marii Skłodowskiej-Curie; – Nagrody Nobla przyznane Marii Skłodowskiej-Curie; – polscy nobliści; – znaczenie terminów: <i>tajne nauczanie, Nagroda Nobla, rad, polon, laureat.</i>	– sytuuje w czasie i opowiada o Marii Skłodowskiej-Curie – laureatce Nagrody Nobla (IV.11)
Rozdział IV: Ku współczesnej Europie		
1. Józef Piłsudski i niepodległa Polska	– Wybuch I wojny światowej; – udział Legionów Polskich i Józefa Piłsudskiego w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – odzyskanie niepodległości przez Polskę; – Józef Piłsudski Naczelnikiem Państwa; – walki o ustalenie granic II Rzeczypospolitej i Bitwa Warszawska; – Narodowe Święto Niepodległości; – znaczenie terminów: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita, Naczelnik Państwa, orlęta lwowskie.</i>	– sytuuje w czasie i opowiada o Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach (IV.12) – Bitwa Warszawska 1920 r. (treści dodatkowe – 9) – zna [...] najważniejsze święta narodowe i państwowe, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie (II.1.)

*Bitwa Warszawska	– Rosja Sowiecka i komunizm; – wojna polsko-bolszewicka; – Bitwa Warszawska i jej legenda; – 15 sierpnia – Święto Wojska Polskiego.	– Bitwa Warszawska 1920 r. (treści dodatkowe – 9)
2. Eugeniusz Kwiatkowski i budowa Gdyni	– problemy odrodzonej Polski; – zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego na polu gospodarczym – budowa portu w Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy; – Gdynia polskim oknem na świat; – znaczenie terminów: <i>Wolne Miasto Gdańsk</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o Eugeniuszu Kwiatkowskim i budowie Gdyni (IV.13)
3. Zośka, Alek i Rudy – bohaterscy harcerze	– wybuch II wojny światowej; – sytuacja społeczeństwa polskiego pod niemiecką okupacją; – działalność Armii Krajowej; – Szare Szeregi (Zośka, Alek, Rudy); – akcja pod Arsenalem;	– sytuuje w czasie i opowiada o „Zośce”, „Alku”, „Rudym” i „Szarych Szeregach” (IV.14)
	– powstanie warszawskie jako wyraz patriotyzmu młodego pokolenia; – - znaczenie terminów: <i>okupacja, Armia Krajowa, Szare Szeregi</i>.	

4. „Żołnierze niezłomni”	– przejęcie władzy w powojennej Polsce przez komunistów – polityka komunistów wobec polskiego podziemia; – działalność wojenna i powojenna Witolda Pileckiego; – postawa Danuty Siedzikówny, ps. Inka – znaczenie terminów: <i>komuniści, obozy zagłady, opozycja antykomunistyczna, „żołnierze niezłomni”</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o Witoldzie Pileckim – jego wojennych i powojennych wyborach, Danucie Siedzikównie, „Ince” (IV.15)
5. Jan Paweł II – papież pielgrzym	– dzieciństwo i początki kapłaństwa Karola Wojtyły; – opozycyjna rola Kościoła w czasach komunizmu; – wybór Karola Wojtyły na papieża; – pielgrzymki papieża do ojczyzny (<i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i>); – wsparcie Kościoła dla opozycji; – Jan Paweł II jako papież pielgrzym; – znaczenie terminów: <i>papież, teologia, pielgrzymka, konklawe, kardynał, prymas, pontyfikat</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o papieżu Janie Pawle II i jego pierwszej pielgrzymce do Polski (IV.16)

6. „Solidarność” i jej bohaterowie	– warunki życia w PRL; – strajki robotnicze i powstanie NSZZ „Solidarność”; – bohaterowie „Solidarności”: Lech Wałęsa i Anna Walentynowicz, – wprowadzenie stanu wojennego i represje przeciwko opozycji; – przełom 1989 r. i upadek komunizmu; – znaczenie terminów: <i>strajk, związek zawodowy, solidarność, stan wojenny, Okrągły Stół, demokracja</i>.	– sytuuje w czasie i opowiada o „Solidarności” i jej bohaterach (IV.17)
------------------------------------	---	---

Rozkład materiału do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl.5

KLASA 5		
Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej.
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje		

1. Życie pierwszych ludzi	– pochodzenie człowieka – różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia – życie człowieka pierwotnego – epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza – początki rolnictwa i udomowienie zwierząt – dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza – terminy: <i>praludzie, rewolucja neolityczna, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, brąz</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 1) porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym.
---------------------------	--	--

2. Miasta-państwa Mezopotamii	– Mezopotamia jako kolebka cywilizacji – znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji – osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców starożytnej Mezopotamii – Kodeks Hammurabiego – terminy: <i>Mezopotamia, cywilizacja, Bliski Wschód, kanały nawadniające, Sumerowie, pismo klinowe</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje Starożytnego Wschodu [...].
3. W Egipcie faraonów	– Egipt jako przykład antycznej cywilizacji – znaczenie Nilu dla państwa egipskiego – osiągnięcia cywilizacji egipskiej – struktura społeczna w starożytnym Egipcie – wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej – terminy: <i>faraon, politeizm, mumifikacja, sarkofag, piramidy, hieroglify</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje Starożytnego Wschodu [...]; 3) charakteryzuje system wierzeń w Egipcie [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 4) umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Egipcie [...]; 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.

4. W starożytnym Izraelu	– judaizm jako przykład religii monoteistycznej – dzieje Izraelitów – Dekalog – Tora – postaci: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon – terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje Starożytnego Wschodu [...]; 3) charakteryzuje [...] religię starożytnego Izraela; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem;
		5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.
5. Cywilizacja Indii i Chin	– osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Dalekiego Wschodu – system kastowy – hinduizm religią Indii – terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.
* 6. Od hieroglifów do alfabetu	– powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji – ewolucja pisma i wynalezienie alfabetu – terminy: <i>papirus, pismo obrazkowe, hieroglify, pismo klinowe,</i>	

	<i>Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i>	
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	– naukowy aspekt wyprawy Napoleona do Egiptu – trudności związane z rozszyfrowaniem hieroglifów – znaczenie Kamienia z Rosetty dla egiptologii – terminy: Kamień z Rosetty – postaci: Jean François Champollion	
Rozdział II. Starożytna Grecja		
1. Demokratyczne Ateny	– warunki geograficzne Grecji – życie w greckiej polis – cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej – Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten – terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – postaci historyczne: Perykles	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizacje starożytnej Grecji [...]; 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Grecji [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 4) umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...], Atenach peryklejskich [...].

2. Sparta i wojny z Persami	– powstanie i rozwój imperium perskiego – wojny grecko-perskie – terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i> – wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizacje starożytnej Grecji [...]; 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Grecji [...];
	– postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas	wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem.
3. Bogowie i mity	– wierzenia starożytnych Greków – mity greckie – najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes – Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> – terminy: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, wojna trojańska, koń trojański</i> – postać historyczna: Homer	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Grecji [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.

4. Kultura starożytnej Grecji	– wspólne elementy w kulturze greckich polis – najważniejsze dokonania sztuki greckiej – narodziny teatru greckiego – znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i jej najwybitniejsi przedstawiciele – grecka matematyka i medycyna – rola sportu w życiu starożytnych Greków – terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> – postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.
5. Imperium Aleksandra Wielkiego	– podboje Aleksandra Wielkiego – wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) – wyprawa Aleksandra do Indii – kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> – postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizacje starożytnej Grecji [...]; 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.

* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	– siedem cudów świata – konstrukcja latarni morskiej w Faros	
Rozdział III. Starożytny Rzym		
1. Ustrój starożytnego Rzymu	– legendarne początki państwa rzymskiego	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń:

	– zasady ustrojowe republiki rzymskiej – społeczeństwo starożytnego Rzymu – dokonania Gajusza Juliusza Cezara – upadek republiki – powstanie cesarstwa rzymskiego – terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August	2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje [...] starożytnego Rzymu; 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Rzymie, [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 4) umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...] Rzymie.
--	---	--

2. Imperium Rzymskie	– podboje rzymskie – Imperium Rzymskie i jego prowincje – organizacja armii rzymskiej – podział cesarstwa – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legioniści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje [...] starożytnego Rzymu; 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Rzymie, [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 4) umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...] Rzymie.
3. Życie w Wiecznym Mieście	– Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto – życie codzienne i rozrywki w Rzymie – podział społeczeństwa rzymskiego – wierzenia religijne Rzymian – terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizacje [...] starożytnego Rzymu; 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Rzymie, [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.

4. Dokonania starożytnych Rzymian	– Rzymianie jako wielcy budowniczowie – kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków – prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa – najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie – terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum,</i>	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 5) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze.
-----------------------------------	---	---

	<i>Panteon, kodeks, Prawo XII Tablic, Kodeks Justyniana</i> – postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy	
5. Początki chrześcijaństwa	– Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej – przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie – rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa – Edykt mediolański i zakończenie prześladowań – terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki	I. Cywilizacje starożytne. Uczeń: 3) charakteryzuje system wierzeń w [...] Rzymie, [...]; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem; 6) umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny oraz rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa.

* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	– rola szlaków handlowych w starożytności – bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian – kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku	
Rozdział IV. Początki średniowiecza		
1. Bizancjum w czasach świetności	– cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego – dokonania Justyniana Wielkiego – Konstantynopol jako Nowy Rzym – tradycja grecka w Bizancjum – osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków – upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki – terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sophia, ikona, freski, mozaika</i> – postaci historyczne: Justynian I Wielki	II. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej (prawo, architektura, sztuka); dostrzega różnice między chrześcijaństwem wschodnim i zachodnim.
2. Arabowie i początki islamu	– pochodzenie Arabów – działalność Mahometa i narodziny islamu – religia muzułmańska i jej zasady – dżihad i podboje Arabów – kultura i nauka arabska – terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> – postaci historyczne: Mahomet	II. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny islamu i wyjaśnia wpływ cywilizacji muzułmańskiej na Europę.

3. Nowe państwa w Europie	– powstanie państwa Franków – cesarstwo Karola Wielkiego – rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego	III. Średniowieczna Europa. Uczeń charakteryzuje władzę królewską, cesarską i papieską oraz relacje między nimi.
	– traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie – Niemiecka – terminy: <i>Frankowie, dynastia, Karolingowie, układ w cesarstwo, margrabia, marchia, Rzesza Niemiecka</i> postaci: Chlodwig, Karol Wielki, Otton I	
4. Konflikt papiestwa z cesarstwem	– wielka schizma wschodnia i jej skutki – przyczyny sporu między cesarzem a papieżem w XI wieku – spotkanie Grzegorza VII z Henrykiem IV w Canossie – konkordat wormacki i jego postanowienia – terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV	III. Średniowieczna Europa. Uczeń charakteryzuje władzę królewską, cesarską i papieską oraz relacje między nimi.
5. Wyprawy krzyżowe	– powstanie zakonu Krzyżaków	

* Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	– zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat – wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy – przyczyny kasacji zakonu – polskie posiadłości templariuszy	
Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza		
1. System feudalny	– podział społeczeństwa na seniorów i wasali – społeczna drabina feudalna – podział społeczeństwa średniowiecznego na stany terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i>	IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) przedstawia instytucje systemu lennego, wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu
2. Epoka rycerzy	– ideał rycerza i jego obowiązki – od paza do rycerza – życie codzienne rycerzy – elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza – kultura rycerska – terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i>	IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń: 3) porównuje kulturę rycerską [...], opisuje charakterystyczne cechy wzoru rycerza średniowiecznego [...].
* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	* rola turniejów rycerskich * przebieg turniejów * konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju * obyczajowość turniejowa	

3. Średniowieczne miasto i wieś	– powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich – lokacje miast i wsi – samorząd miejski i jego organy – społeczeństwo miejskie – organy samorządu wiejskiego – wygląd średniowiecznego miasta – zajęcia ludności wiejskiej – terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółowka, pług, radło, brona</i>	IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń: 2) opisuje warunki życia w średniowiecznym mieście i wsi; 3) porównuje kulturę rycerską i kulturę miejską [...].
4. Kościół w średniowieczu	– duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki – religijność doby średniowiecza – średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie – życie w średniowiecznym klasztorze – średniowieczne szkolnictwo – terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, skryptoria, kopiści, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> – postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu	IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń: 4) wyjaśnia rolę Kościoła (w tym zakonów) w dziedzinie kultury i życia codziennego.

5. Sztuka średniowiecza	– rola sztuki w średniowieczu – styl romański i jego cechy – styl gotycki i jego charakterystyczne elementy – rzeźba i malarstwo średniowieczne – pismo i miniatury w rękopisach – zabytki średniowieczne w Polsce – terminy: <i>styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>	IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń: 3) [...] rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza we własnym regionie, wskazuje różnice między stylem romańskim a stylem gotyckim.
Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów		
1. Zanim powstała Polska	– najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych – osada w Biskupinie – Słowianie w Europie i ich kultura – wierzenia dawnych Słowian – pierwsze państwa słowiańskie – plemiona słowiańskie na ziemiach polskich – terminy: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swarog, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie,</i>	V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) przedstawia genezę państwa pierwszych Piastów oraz umiejscawia je w czasie i przestrzeni.
	<i>Wiślanie, Polanie</i> – postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody	

2. Mieszko I i początki Polski	– rozwój państwa Polan – dynastia Piastów – panowanie Mieszka I – małżeństwo Mieszka z Dobrawą – chrzest Polski i jego skutki – bitwa pod Cedynią – terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> – postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa	V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 2) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa chrystianizacji Polski;
3. Polska Bolesława Chrobrego	– misja biskupa Wojciecha i jej skutki – zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje – stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami – koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie – terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III	V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 2) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa chrystianizacji Polski; 3) charakteryzuje rozwój monarchii Bolesława Chrobrego.

4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	– kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – panowanie Mieszka II – reformy Kazimierza Odnowiciela – polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego – koronacja Bolesława Śmiałego – konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki – termin: <i>insygnia królewskie</i> – postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław	V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 3) charakteryzuje rozwój monarchii Bolesława Chrobrego; 4) charakteryzuje kryzys i odbudowę monarchii piastowskiej w XI w.
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	– statut Krzywoustego i jego założenia – terminy: <i>statut, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> – postać historyczna: Bolesław Krzywousty	VI. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 2) opisuje przyczyny [...] rozbicia dzielnicowego.
6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	– grody i ich funkcje – życie w grodzie i na podgrodziu – sposoby uprawy roli na ziemiach polskich – podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów – zakres władzy panującego – powinności poddanych wobec władcy – powstanie rycerstwa w Polsce – terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina,</i>	V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 5) opisuje społeczeństwo Polski pierwszych Piastów.

	<i>posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i>	
* Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?	* źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego * obiektywizm i prawda historyczna	
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku		
1. Rozbicie dzielnicowe	– walki wewnętrzne między książętami piastowskimi – utrwalenie rozbicia dzielnicowego – osłabienie Polski na arenie międzynarodowej – sprowadzenie Krzyżaków do Polski – najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą – przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego – terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i>	VI. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego; 2) opisuje przyczyny oraz wskazuje skutki rozbicia dzielnicowego; 3) opisuje przemiany społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem ruchu osadniczego.

2. Zjednoczenie Polski	– koronacja i śmierć Przemysła II – panowanie Wacława II – rola arcybiskupów gnieźnieńskich i wspólnej diecezji w zjednoczeniu dzielnic polskich – przejęcia władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja – polityka Władysława Łokietka – konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami – terminy: <i>starosta</i>, <i>Szczerbiec</i> – postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek	VI. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 4) charakteryzuje proces zjednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV w. VII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 5) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji <i>nihil novi</i>).
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	– polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego – pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu – przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego – reformy Kazimierza Wielkiego – umocnienie granic państwa – utworzenie Akademii Krakowskiej i jego skutki – zjazd monarchów w Krakowie – ucztą u Wierzyńka – terminy: <i>uniwersytet</i>, <i>Orle Gniazda</i>, <i>Akademia Krakowska</i> – postać historyczna: Kazimierz Wielki	VII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 1) opisuje zmiany granic państwa polskiego w XIV i XV w.; 2) analizuje dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej oraz w polityce zagranicznej; 4) porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV–XV w.

4. Unia polskolitewska	– koniec dynastii Piastów na polskim tronie – rządy Andegawenów w Polsce – unia polsko-litewska w Krewie	VII. Polska w XIV i XV w. Uczeń:
	– wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem – pokój w Toruniu – unia w Horodle – terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> – postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen	1) opisuje zmiany granic państwa polskiego w XIV i XV w.; 3) wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Wielkim Księstwem Litewskim; 4) porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV–XV w.
* Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	– okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – Jan Matejko jako malarz dziejów Polski – obrazy jako źródło wiedzy historycznej – znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i>	

5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	– wojna trzynastoletnia – drugi pokój toruński i jego postanowienia – terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – postać historyczna: Kazimierz Jagiellończyk	VII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 1) opisuje zmiany granic państwa polskiego w XIV i XV w.; 4) porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV–XV w.
6. Monarchia stanowa w Polsce	– monarchia patrymonialna i stanowa – wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej – przekształcenie się rycerstwa w szlachtę – przywileje szlacheckie i ich konsekwencje – ukształtowanie się sejmu walnego – konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej – terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa sejm walny, izba poselska, senat</i>	VII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 5) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji <i>nihil novi</i>).

Rozkład materiału do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl.6

KLASA 6		
Temat	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:
Rozdział I: Narodziny nowożytnego świata		

1. Wielkie odkrycia geograficzne	– przyczyny wielkich odkryć geograficznych – wyprawy odkrywcze Krzysztofa Kolumba, Ameriga Vespucciego, Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana	– wyjaśnia przyczyny i ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz Nowego Świata (VIII.1)
----------------------------------	---	---

	– budowa okrętów i przyrządy nawigacyjne używane na przełomie XV i XVI wieku – znaczenie terminów: <i>karawany, tubylcy, kompas, astrolabium, karawela, wielkie odkrycia geograficzne</i>	– umieszcza w czasie i przestrzeni wyprawy Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana (VIII.2)
2. Skutki odkryć geograficznych	– Ameryka przed przybyciem Europejczyków – Majowie i ich osiągnięcia – cywilizacja Azteków – imperium Inków i ich osiągnięcia – podbój Nowego Świata i wyniszczenie cywilizacji prekolumbijskich – działalność konkwistadorów: Hernána Corteza i Francisca Pizarra – powstanie kolonii w Ameryce – skutki wielkich odkryć geograficznych dla mieszkańców Europy – znaczenie terminów: <i>cywilizacje prekolumbijskie, Majowie, Aztekowie, Inkowie, konkwistador, kolonia, plantacja</i>	– [...] ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz Nowego Świata (VIII.1)

3. Renesans – narodziny nowej epoki	– humanistyczna wizja świata – powrót do antycznych wzorców – narodziny renesansu – Leonardo da Vinci jako człowiek wszechstronny – Erazm z Rotterdamu jako przykład humanisty – dokonania Mikołaja Kopernika – Jan Gutenberg i przełomowe znaczenie wynalezienia druku – znaczenie terminów: <i>humanizm, antyk, renesans (odrodzenie), druk, zecer, introligator</i>	– rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego (IX.1)
4. Kultura renesansu w Europie	– sztuka renesansowa i jej cechy charakterystyczne – Włochy jako kolebka renesansu – artyści renesansowi: Leonardo da Vinci, Michał Anioł i Rafael Santi oraz ich największe dzieła – katedra Santa Maria del Fiore jako przykład architektury renesansu – znaczenie terminów: <i>mecenat, fresk, pieta, arkada, krużganek, attyka, latarnia, kopuła</i>	– rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego (IX.1)
5. Reformacja – czas wielkich zmian	– przejawy kryzysu w Kościele katolickim na przełomie XV i XVI wieku – wystąpienie Marcina Lutra – rozwój reformacji – narodziny kalwinizmu – pokój w Augsburgu	– wymienia przyczyny i następstwa reformacji, opisuje cele i charakteryzuje działalność Marcina Lutra i Jana Kalwina (IX.2)

	– skutki reformacji w polityce, edukacji i kulturze – znaczenie terminów: <i>odpust, teologia, reforma, reformacja, celibat, luteranizm, kalwinizm, protestantyzm, zbór, pastor</i>	
6. Kontrreformacja	– zwołanie soboru trydenckiego – reformy Kościoła katolickiego – zakon jezuitów i jego działalność – wojna trzydziestoletnia i pokój westfalski między katolikami, luteranami oraz kalwinistami – znaczenie terminów: <i>sobór, heretyk, seminarium duchowne, indeks ksiąg zakazanych, inkwizycja, kontrreformacja, Towarzystwo Jezusowe (jezuici), kolegium, nuncjusz, kalendarz gregoriański</i>	– charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego (IX.3)
Rozdział II: W Rzeczypospolitej szlacheckiej		
1. Demokracja szlachecka	– prawa i obowiązki szlachty – znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> – zasady funkcjonowania demokracji szlacheckiej – sejm walny i jego znaczenie dla kraju – podział szlachty pod względem majątkowym – znaczenie terminów: <i>szlachta, herb, przywilej, pospolite ruszenie, demokracja szlachecka, sejm walny, sejmik ziemski, królewszczyny, magnateria, średnia szlachta, szlachta zagrodowa, gołota</i>	– charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji <i>nihil novi</i>) (VII.7)

2. W folwarku szlacheckim	– rozwój folwarków pańszczyźnianych – najważniejsze elementy folwarku szlacheckiego – spław rzeczny Wisłą do Gdańska – rozwój ekonomiczny Gdańska – uprzywilejowana pozycja szlachty w gospodarce (przywilej piotrkowski z 1496 roku) – znaczenie terminów: <i>folwark, dwór, pańszczyzna, lamus, spław rzeczny, spichlerz, szkuta</i>	– opisuje model polskiego życia gospodarczego w XVI w. (IX.5)
3. W czasach ostatnich Jagiellonów	– ostatnia wojna z Krzyżakami – hołd pruski i jego skutki – znaczenie terminów: <i>ruch egzekucyjny, rozejm, hołd lenny</i>	– wyjaśnia okoliczności powstania Prus Książęcych (IX.4)
4. Odrodzenie na ziemiach polskich	– humanizm w Polsce – złoty wiek kultury polskiej – twórczość Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego – publicystyka na przykładzie pism Andrzeja Frycza Modrzewskiego – tłumaczenie Biblii na język polski	– rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego (IX.1) – przedstawia największe osiągnięcia polskiego renesansu i reformacji; rozpoznaje obiekty sztuki
	– przebudowa Wawelu w stylu renesansowym – Mikołaj Kopernik, jego przełomowe odkrycie i naśladowcy – znaczenie terminów: <i>złoty wiek, krużganek, paż, arras, układ geocentryczny, układ heliocentryczny</i>	renesansowej we własnym regionie (IX.7)

5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	– przyczyny zawarcia unii lubelskiej (z uwzględnieniem wojny o Inflanty) – sejm w Lublinie i jego postanowienia – Rzeczpospolita Obojga Narodów – ustrój i organy władzy – Rzeczpospolita Obojga Narodów jako państwo wielonarodowe i wielowyznaniowe – znaczenie terminów: <i>unia realna</i>	– przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Polską a Litwą (1569) i jej główne postanowienia (IX.7)
6. „Państwo bez stosów”	– Rzeczpospolita Obojga Narodów państwem wieloetnicznym i wielowyznaniowym – rozwój protestantyzmu na ziemiach polskich – konfederacja warszawska i jej postanowienia – pojęcie tolerancji religijnej – rozwój reformacji na ziemiach polskich – przykłady świątyń różnych religii i wyznań na ziemiach polskich, – znaczenie terminów: <i>innowierca, konfederacja, „państwo bez stosów”, arianie, cerkiew, synagoga</i>	– charakteryzuje stosunki wyznaniowe i narodowościowe w Rzeczypospolitej; wyjaśnia główne założenia konfederacji warszawskiej (X.1)

7. Pierwsza wolna elekcja	– okoliczności wygaśnięcia dynastii Jagiellonów – zasady przeprowadzenia elekcji króla – pierwsza wolna elekcja i wybór Henryka Walezego – <i>Artykuły henrykowskie i pacta conventa</i> – znaczenie wolnych elekcji dla funkcjonowania Rzeczypospolitej Obojga Narodów – znaczenie terminów: <i>bezkrólewie, interrex, prymas Polski</i>	– wyjaśnia okoliczności uchwalenia artykułów henrykowskich i przedstawia zasady wolnej elekcji (X.2)
Rozdział III: W obronie granic Rzeczypospolitej		
1. Wojny z Rosją	– Anna Jagiellonka i Stefan Batory władcami Rzeczypospolitej – wojna z Moskwą o Inflanty i ziemię połocką – dymitriady – bitwa pod Kłuszynem i zajęcie Kremla – hołd złożony przez cara Szujskiego królowi Rzeczypospolitej – postać hetmana Stanisława Żółkiewskiego	– wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Rosją [...] (XI.1)
	– Wazowie na tronie polskim – pokój w Polanowie – znaczenie terminów: <i>Siedmiogród, piechota wybraniecka, hetman, samozwaniec, kreml, bojar</i>	

2. Początek wojen ze Szwecją	– konflikt o tron szwedzki między przedstawicielami dynastii Wazów – konflikt o Inflanty ze Szwecją – bitwa pod Kircholmem – postać Jana Karola Chodkiewicza – wojna o ujście Wisły i bitwa pod Oliwą – rozejmy w Starym Targu i Sztumskiej Wsi – husaria (znaczenie, uzbrojenie, sposób walki) – znaczenie terminów: <i>ćło</i>, <i>husaria</i>	– wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z [...] Szwecją [...] (XI.1)
3. Powstanie Chmielnickiego	– Kozacy zaporoscy i rejestr kozacki – uzbrojenie wojsk kozackich – działania magnaterii na ziemiach ruskich – wybuch i przebieg powstania Chmielnickiego – bitwa pod Beresteczkiem – interwencja Rosji i utrata lewobrzeżnej Ukrainy – skutki powstania Chmielnickiego – znaczenie terminów: <i>Dziki Pola</i>, <i>Zaporoże</i>, <i>Kozacy</i>, <i>Kozaczyzna</i>, <i>żołd</i>, <i>grekokatolicy</i>, <i>chan</i>, <i>osełedec</i>, <i>buława</i>	– wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Rosją [...] (XI.1) – wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie (XI.2)

4. Potop szwedzki	– najazd szwedzki na Rzeczpospolitą – postawy szlachty i magnaterii wobec najazdu – obrona Jasnej Góry – śluby lwowskie Jana Kazimierza – Stefan Czarniecki i wojna podjazdowa – postanowienia pokoju w Oliwie – skutki potopu szwedzkiego: gospodarcze (spustoszenie majątków szlacheckich) i kulturalne (grabieże i zniszczenia) – znaczenie terminów: <i>pikinier, muszkieter</i>	– omawia znaczenie potopu szwedzkiego (XI.3)
5. Wojny z Turcją	– konflikt o wpływy w Mołdawii: bitwy pod Cecorą i pod Chocimiem – wojna z Turcją w 1672 roku – pokój w Buczaczu – Jan III Sobieski królem Rzeczypospolitej – zwycięstwo pod Chocimiem – odsiecz wiedeńska – pokój polsko-turecki – znaczenie terminów: <i>imperium osmańskie, sułtan, jasyr, janczarzy, haracz, wielki wezyr, ekspansja</i>	– wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z [...] Turcją (XI.1)
6. Kryzys Rzeczypospolitej	– skutki wojen w XVII wieku (straty terytorialne i ludnościowe, kryzys gospodarczy, upadek znaczenia miast)	– dokonuje oceny następstw politycznych, społecznych

	– <i>liberum veto</i> i upadek szlacheckiego parlamentaryzmu – skutki rokoszu Lubomirskiego – znaczenie terminów: <i>stulecie wojen</i>, <i>rokosz</i>	i gospodarczych wojen w XVII wieku (XI.4)
7. Barok i sarmatyzm	– idee kultury barokowej – cechy stylu barokowego w architekturze, malarstwie i rzeźbie – wzorce architektury barokowej: kościół II Gesù i pałac w Wersalu – barok w służbie Kościoła katolickiego – sztuka barokowa w Polsce – sarmatyzm – ideologia szlachty Rzeczypospolitej – strój sarmacki – znaczenie terminów: <i>ornament</i>, <i>putto</i>, <i>przepych</i>, <i>sanktuarium</i>, <i>kalwaria</i>, <i>gzyms</i>, <i>fasada</i>, <i>ambona</i>, <i>Sarmaci</i>, <i>żupan</i>, <i>kontusz</i>, <i>karabela</i>, <i>kształciczek</i>	– rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie (XI.5)
Rozdział IV: Od absolutyzmu do republiki		

1. Monarchia absolutna we Francji	– Edykt nantejski i jego konsekwencje – rządy Ludwika XIII – rola kardynała Richelieu w kształtowaniu się absolutyzmu francuskiego – rządy absolutne Ludwika XIV – rozwój gospodarki francuskiej – wpływ władzy absolutnej na rozwój nauki, sztuki i architektury (Wersal) – znaczenie terminów: <i>hugenoci, kardynał, arystokracja, Król Słońce, manufaktura, import, cła wewnętrzne</i>	– charakteryzuje ustrój monarchii absolutnej na przykładzie Francji Ludwika XIV (XII.1)
2. Monarchia parlamentarna w Anglii	– przyczyny konfliktu między królem a angielskim parlamentem – przebieg i rezultat wojny domowej w Anglii – rola Olivera Cromwella w polityce republiki angielskiej – powrót do monarchii – ustrój monarchii parlamentarnej – utworzenie Wielkiej Brytanii – znaczenie terminów: <i>purytanie, nowa szlachta, rojaliści, republika, lord protektor, monarchia parlamentarna</i>	– charakteryzuje [...] oraz wymienia główne cechy monarchii parlamentarnej, wykorzystując informacje o ustroju Anglii (XII.1)

3. Oświecenie w Europie	– oświecenie jako „wiek rozumu” – oświeceniowe podejście do kwestii religii – krytyka rządów absolutnych – idea trójpodziału władzy Monteskiusza – rozwój nauki w XVIII wieku (matematyka, astronomia, fizyka, chemia, medycyna, biologia) – wybrane wynalazki epoki oświecenia – cechy sztuki klasycystycznej	– opisuje idee Oświecenia, podaje przykłady ich zastosowania w nauce, literaturze, architekturze i filozofii politycznej (XII.2)
	– znaczenie terminów: <i>oświecenie</i> , „ <i>wiek świateł</i> ”, <i>ateizm</i> , <i>władza ustawodawcza</i> , <i>władza wykonawcza</i> , <i>władza sądownicza</i> , <i>Wielka encyklopedia francuska</i> , <i>maszyna parowa</i> , <i>Panteon</i> , <i>tympanon</i> , <i>kopuła</i>	
4. Nowe potęgi europejskie	– wzrost potęgi monarchii austriackiej, Królestwa Prus i Cesarstwa Rosyjskiego – reformy Piotra I: rozwój armii, administracji i floty – zmiany kulturowo-obyczajowe w Rosji – absolutyzm oświecony w Austrii – rozkwit militarny i gospodarczy Prus za panowania Fryderyka Wilhelma I i Fryderyka II – znaczenie terminów: <i>absolutyzm oświecony</i>	– charakteryzuje reformy oświeceniowe na przykładzie wybranego państwa (XII.3)

5. Stany Zjednoczone Ameryki	– osadnictwo europejskie w Ameryce Północnej – konflikt pomiędzy władzami brytyjskimi a mieszkańcami trzynastu kolonii amerykańskich – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych – Polacy w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych (Tadeusz Kościuszko, Kazimierz Pułaski) – konstytucja Stanów Zjednoczonych i trójpodział władzy – znaczenie terminów: <i>bojkot, bostońskie picie herbaty, konstytucja, prezydent, Kongres, Izba Reprezentantów</i>	– omawia przyczyny i następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość i ocenia jej rezultaty uwzględniając realizację idei oświeceniowych (XIV.1) – przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych. (XIV.2)
Rozdział V: Upadek Rzeczypospolitej		
1. Rzeczpospolita pod rządami Wettinów	– unia polsko-saska i jej skutki – wielka wojna północna i wojna domowa w Rzeczypospolitej – sejm niemy i wzrost zależności Rzeczypospolitej od sąsiadów – podwójna elekcja Augusta III i Stanisława Leszczyńskiego – charakterystyka rządów Augusta II i Augusta III – projekty reform Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego – rozwój szkolnictwa	– charakteryzuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich (XIII)

3. Kultura polskiego oświecenia	– polska literatura oświeceniowa – narodziny Teatru Narodowego – mecenat Stanisława Augusta – Poniatowski i obiady czwartkowe – sztuka klasycystyczna w Polsce (pałac Na Wodzie) – reforma szkolnictwa po pierwszym rozbiórze Polski (Komisja Edukacji Narodowej i Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych) – znaczenie terminów: <i>teatr narodowy, obiady czwartkowe, portyk, belweder, szkoła parafialna</i>	– podaje przykłady działań służących naprawie państwa za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w tym osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej (XVI.1) – rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu (XVI.4)
4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 maja	– okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego – reformy wprowadzone przez Sejm Wielki – postanowienia Konstytucji 3 maja – zawiązanie konfederacji targowickiej – wojna polsko-rosyjska w 1792 roku – drugi rozbiór Polski – znaczenie terminów: <i>Sejm Wielki, Straż Praw, konfederacja targowicka, detronizacja, emigracja</i>	– umiejscawia w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja (XVI.2) – przedstawia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i wyjaśnia jej znaczenie (XVI.3) – sytuuje w czasie [...] II [...] rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiórze (XVII.1)

5. Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski	– okoliczności wybuchu powstania kościuszkowskiego – przebieg powstania (zwycięstwo pod Racławicami, Uniwersał połaniecki, bitwa pod Maciejowicami, rzeź Pragi) – trzeci rozbiór Polski – przyczyny utraty niepodległości – znaczenie terminów: <i>naczelnik, insurekcja, kosynierzy, uniwersał</i>	– sytuuje w czasie [...] III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiórze (XVII.1) – przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego (XVII.2) – rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej (XVII.3)
--	--	---

Rozdział VI: Rewolucja francuska i okres napoleoński

1. Rewolucja francuska	– sytuacja ekonomiczna i społeczno-polityczna Francji pod rządami Ludwika XVI – przyczyny wybuchu rewolucji francuskiej – początek rewolucji francuskiej – uchwalenie Deklaracji praw człowieka i obywatela – wprowadzenie monarchii konstytucyjnej – znaczenie terminów: <i>Stany Generalne, stan pierwszy, stan drugi, stan trzeci, burżuazja, Zgromadzenie Narodowe, Konstytuanta, monarchia konstytucyjna</i>	– omawia główne przyczyny wielkiej rewolucji francuskiej i ocenia jej rezultaty, uwzględniając realizację idei oświeceniowych (XV)
------------------------	---	--

2. Republika Francuska	– obalenie monarchii we Francji i proklamowanie republiki – terror jakobiński – upadek jakobinów i powołanie dyktatoratu – rządy dyktatoratu – znaczenie terminów: <i>republika, gilotyna, radykalizm, jakobini, terror, dyktatorat</i>	– omawia główne przyczyny wielkiej rewolucji francuskiej i ocenia jej rezultaty, uwzględniając realizację idei oświeceniowych (XV)
3. Epoka Napoleona Bonapartego	– zamach stanu i obalenie dyktatoratu przez Bonapartego – Napoleon jako pierwszy konsul – powstanie Cesarstwa Francuskiego – zwycięstwa Napoleona nad Prusami, Austrią i Rosją – pokój w Tylicy i wprowadzenie blokady kontynentalnej – armia Napoleona Bonapartego – znaczenie terminów: <i>korupcja, zamach stanu, konsulat, pierwszy konsul, Związek Reński, bagnety, karabin snajperski, grenadier, tasak</i>	– charakteryzuje przemiany polityczno-ustrojowe i społeczno-gospodarcze w Europie w okresie napoleońskim (XVIII.1)
4. Upadek Napoleona	– wyprawa Napoleona na Rosję i jej skutki – kampania 1813 roku i bitwa pod Lipskiem – detronizacja Napoleona i zesłanie na Elbę – znaczenie terminów: <i>Wielka Armia, taktyka spalonej ziemi, „bitwa narodów”</i>	– charakteryzuje przemiany polityczno-ustrojowe i społeczno-gospodarcze w Europie w okresie napoleońskim (XVIII.1)

5. Legiony Polskie we Włoszech	– losy Polaków po III rozbiórze – emigracja do Francji – zorganizowanie Legionów Polskich we Włoszech przez generała Jana Henryka Dąbrowskiego – stosunki społeczne w Legionach Polskich – okoliczności powstania <i>Mazurka Dąbrowskiego</i> – walki Legionów Polskich – wyprawa na San Domingo – znaczenie terminów: <i>emigracja, legion, mazurek</i>	– ocenia postawy Polaków wobec Napoleona i stosunek Napoleona do sprawy polskiej (XVIII.2)
6. Księstwo Warszawskie	– zwycięstwa Napoleona nad Austrią i Prusami – powstanie w Wielkopolsce w 1806 roku – pokój w Tylży: okoliczności powstania i zasięg terytorialny Księstwa Warszawskiego – ustrój Księstwa Warszawskiego i reformy społeczne – armia Księstwa Warszawskiego i udział Polaków w kampaniach Napoleona (bitwa pod Somosierrą) – postać księcia Józefa Poniatowskiego – wojna z Austrią i poszerzenie granic Księstwa Warszawskiego – udział Polaków w wyprawie na Rosję i bitwie pod Lipskiem – likwidacja Księstwa Warszawskiego	– ocenia postawy Polaków wobec Napoleona i stosunek Napoleona do sprawy polskiej (XVIII.2)

	– mit napoleoński – znaczenie terminów: <i>szwoleżerowie</i>	
--	---	--

Rozkład materiału do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl.7

KLASA 7		
Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:
Rozdział I: Europa po kongresie wiedeńskim		
1. Kongres wiedeński	– okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego – uczestnicy kongresu wiedeńskiego i ich rola w podejmowaniu decyzji – „sto dni” Napoleona, jego klęska pod Waterloo i ostateczny upadek cesarza Francuzów – postanowienia kongresu wiedeńskiego – zmiany ustrojowe i terytorialne – Święte Przymierze – jego cele i uczestnicy – znaczenie terminów: <i>restauracja, legitymizm, równowaga europejska</i>	– omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy, w tym do ziem polskich (XIX.1)

2. Rewolucja przemysłowa	– przyczyny rewolucji przemysłowej – uwarunkowania i kierunki rozwoju przemysłu w Europie – pierwsze wielkie ośrodki przemysłowe w Europie – rozwój transportu – skutki gospodarcze rewolucji przemysłowej – wynalazki XIX w. – elektryczność i początki telekomunikacji	– charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktury społecznej i warunków życia) (XIX.2)
	– znaczenie terminów: <i>fabryka, industrializacja, urbanizacja, kapitaliści, kapitalizm</i> – postacie historyczne: James Watt, Michael Faraday, Samuel Morse	
3. Nowe idee polityczne	– nowe ideologie: liberalizm, konserwatyzm, socjalizm i komunizm – teoretycy nowych ideologii – aspekty gospodarcze i społeczno-polityczne nowych ideologii – narodziny ruchu robotniczego – związki zawodowe – znaczenie terminów: <i>ideologia, wolna konkurencja, strajk, związek zawodowy</i> – postacie historyczne: Adam Smith, Edmund Burke, Robert Owen, Karol Marks	– omawia główne założenia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIII.4)
Rozdział II: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim		

1. Po upadku Księstwa Warszawskiego	– podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim – podstawowe zasady ustrojowe w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Poznańskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej – sytuacja społeczno-gospodarcza Polaków w zaborach pruskim, austriackim i w Królestwie Polskim – reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w Królestwie Polskim – reformy uwłaszczeniowe w zaborze pruskim i austriackim – znaczenie terminu: <i>autonomia, protektorat</i> – znaczenie terminu: <i>ziemie zabrane</i>	– charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego – ustrój, osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji (XX.1) – omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej (XX.3)
2. Powstanie listopadowe	– znaczenie terminów: <i>cenzura, konspiracja, kaliszanie</i> – przyczyny wybuchu powstania listopadowego – przebieg powstania i charakterystyka władz powstańczych – wojna polsko-rosyjska – wielkie bitwy powstania listopadowego – walki powstańcze poza Królestwem Polskim – przyczyny klęski powstania listopadowego – znaczenie terminów: <i>noc listopadowa, detronizacja, dyktator</i> – postacie historyczne: Piotr Wysocki,	– przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania (XX.2)

	Emilia Plater, Józef Sowiński, car Mikołaj I	
3. Polacy po powstaniu listopadowym	– rozmiary i znaczenie Wielkiej Emigracji	– charakteryzuje znaczenie Wielkiej Emigracji (XX.4)
	– skutki powstania listopadowego w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych – represje popowstaniowe – zmiany ustrojowe w Królestwie Polskim – początki rusyfikacji – represje w zaborze pruskim – znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja, Kościół greckokatolicki, rusyfikacja, katorga</i>	– przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania (XX.2)

4. [5.] Kultura polska pod zaborami	– kultura polska i oświata w zaborach pruskim, austriackim i w Rzeczypospolitej Krakowskiej – kultura polska po rozbiorach – idee romantyzmu – osiągnięcia kultury polskiej doby romantyzmu – polski mesjanizm – początki badań historii Polski – znaczenie terminów: <i>racjonalizm, romantyzm, mesjanizm</i> – postacie historyczne: Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Andrzej Towiański, Artur Grottger, Joachim Lelewel	– charakteryzuje znaczenie Wielkiej Emigracji (XX.4)
Rozdział III: Europa i świat po Wiośnie Ludów		
1. Stany Zjednoczone w XIX wieku	– rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych – rozwój demograficzny, napływ imigrantów, osadnictwo i los rdzennych mieszkańców Ameryki Północnej – dualizm gospodarczy i polityczny Stanów Zjednoczonych w połowie XIX w. – problem niewolnictwa i ruch abolicjonistyczny – przyczyny i przebieg wojny secesyjnej – skutki wojny domowej – znaczenie terminów: <i>abolicjonizm, secesja, Unia, Konfederacja, dyskryminacja</i> – postać historyczna: Abraham Lincoln	– prezentuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych (XXII.2)

2. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	– rola Piemontu w procesie jednoczenia Włoch – przebieg wojny z Austrią i rola Francji w procesie jednoczenia Włoch – wyprawa „tysiąca czerwonych koszul” – zjednoczenie Włoch i powstanie Królestwa Włoch – koncepcje zjednoczenia Niemiec – rola Prus w procesie jednoczenia Niemiec – polityka Ottona von Bismarcka – wojny Prus z Danią, Austrią i Francją oraz ich znaczenie dla poszerzania wpływów pruskich w Niemczech – proklamacja Cesarstwa Niemieckiego	– opisuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec (XXII.1)
	– znaczenie terminów: „<i>czerwone koszule</i>” – postacie historyczne: Wiktor Emanuel II, Giuseppe Garibaldi, Otto von Bismarck, Wilhelm I	

3. Kolonializm w XIX wieku	– przyczyny ekspansji kolonialnej w XIX w. – kolonizacja Afryki – polityka kolonialna w Azji – gospodarcza i społeczna rola kolonii w XIX w. – konflikty kolonialne – imperium kolonialne Wielkiej Brytanii – znaczenie terminu <i>kolonializm</i>, <i>wojny burskie</i> – postacie historyczne: królowa Wiktoria	– wyjaśnia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX wieku (XXII.3)
4. Przemiany polityczno-społeczne w Europie	– demokratyzacja życia politycznego – rozwój ruchu robotniczego – narodziny nurtu socjaldemokratycznego – ideologia anarchistyczna – początki chrześcijańskiej demokracji – rozwój ideologii nacjonalistycznych – wpływ przemian cywilizacyjnych na proces emancypacji kobiet – znaczenie terminów: <i>społeczeństwo industrialne</i>, <i>anarchizm</i>, <i>nacjonalizm</i>, <i>syjonizm</i>, <i>emancypacja</i>, <i>sufrażystki</i> – postać historyczna: papież Leon XIII	– wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXII.4)

5. Postęp techniczny i kultura przełomu XIX i XX wieku	– teoria ewolucji i jej znaczenie dla rozwoju nauki – rozwój nauk przyrodniczych oraz medycyny i higieny w drugiej połowie XIX w. – odkrycia z dziedziny fizyki – promieniotwórczość pierwiastków – rozwój komunikacji i środków transportu – budowa wielkich kanałów morskich i ich znaczenie (Kanał Sueski i Panamski) – nowe nurty w literaturze, malarstwie, muzyce i architekturze drugiej połowy XIX w. (impresjonizm, secesja) – postacie historyczne: Karol Darwin, Maria Skłodowska-Curie, Ludwik Pasteur, bracia Wright, bracia Lumière – narodziny kultury masowej (radio, kino) – upowszechnienie sportu i kultury fizycznej – znaczenie terminów: <i>realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja</i>	– wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXII.4)
Rozdział IV: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów		
1. Powstanie styczniowe	– początki idei pracy organicznej na ziemiach polskich – odwilż posewastopolska w Rosji i Królestwie Polskim	– omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, w tym „rewolucję moralną” 1861–1862 (XXI.1)

– manifestacje patriotyczne i „rewolucja moralna” – wzrost aktywności politycznej polskiego społeczeństwa – stronnictwa polityczne w Królestwie Polskim – „biali” i „czerwoni” – polityka A. Wielopolskiego i jego reformy – bezpośrednie przyczyny i okoliczności wybuchu powstania styczniowego – wymowa i znaczenie manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego – przebieg i charakter walk powstańczych w Królestwie Polskim i na Litwie – rola dyktatorów i Rządu Narodowego – kwestia chłopska podczas powstania styczniowego – dekret cara o uwłaszczeniu – znaczenie terminów: „rewolucja moralna”, <i>biali</i>, <i>czerwoni</i>, <i>branka</i>, <i>dyktator</i>, <i>państwo podziemne</i>, <i>wojna partyzancka</i> – postacie historyczne: Aleksander Wielopolski, Romuald Traugutt, Ludwik Mierosławski	– dokonuje charakterystyki działań powstańczych z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie (XXI.2) – omawia uwłaszczenie chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach (XXI.3)
---	---

2. Po powstaniu styczniowym	– represje wobec uczestników powstania styczniowego – likwidacja odrębności Królestwa Polskiego i polityka Rosji na ziemiach zabranych – polityka rusyfikacji urzędów i szkolnictwa – represje wobec Kościoła katolickiego i unickiego – sposoby oporu Polaków przed polityką rusyfikacji – znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Uniwersytet Latający, tajne komplety, kibitka, trójlojalizm</i> – polityka germanizacji w zaborze pruskim – rugi pruskie – autonomia Galicji i jej przejawy – polonizacja oświaty i rozwój kultury – postawy Polaków wobec polityki zaborców w zaborze pruskim i austriackim – świadomość narodowa Polaków pod zaborami i proces powstawania nowoczesnego narodu polskiego – znaczenie terminów: <i>rugi pruskie, Komisja Kolonizacyjna, ustawa kagańcowa, strajk szkolny, germanizacja, rusyfikacja</i> – postać historyczną: Michał Drzymała	– charakteryzuje formy represji popowstaniowych (XXI.4) – omawia politykę zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej – [...] germanizacja, autonomia galicyjska (XXIII.1) – opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy (XXIII.2) – opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3)
3. Zmiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich	– przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. – specyfika sytuacji gospodarczej poszczególnych zaborów.	– opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca

	– inne narodowości na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej – postęp cywilizacyjny na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. – znaczenie terminów: <i>emigracja zarobkowa, ziemiaństwo</i> – postacie historyczne: Hipolit Cegielski, Ignacy Łukasiewicz, Franciszek Stefczyk	organiczna, ruch spółdzielczy (XXIII.2) – opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3)
4. Działalność polityczna na ziemiach polskich	– okoliczności narodzin nowych ruchów politycznych na ziemiach polskich – założenia programowe i działalność partii socjalistycznych, nacjonalistycznych i ludowych, – podziały na polskiej scenie politycznej na przełomie XIX i XX w. – przyczyny rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich oraz jej kontekst narodowy i społeczny – przebieg rewolucji lat 1905–1907 – powstanie organizacji niepodległościowych (Związek Walki Czynnej, Związek Strzelecki) – - znaczenie terminów: <i>solidaryzm narodowy, antysemityzm</i> – postacie historyczne: Ludwik Waryński, Józef Piłsudski, Roman Dmowski – - znaczenie terminu: <i>organizacja paramilitarna</i> – postacie historyczne: Józef Mirecki,	– omawia główne założenia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIII.4) – wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905–1907 (XXIII.5)

	Stefan Okrzeja	
--	----------------	--

5. Kultura polska na przełomie XIX i XX wieku	– program polskiego pozytywizmu i jego teoretycy – znaczenie pracy organicznej i pracy u podstaw dla społeczeństwa polskiego – wzrost popularności powieści i malarstwa historycznego – Młoda Polska i jej wkład w rozwój kultury polskiej przełomu wieków – początki kultury masowej na ziemiach polskich – znaczenie terminów: <i>modernizm, Młoda Polska, realizm</i>, – postacie historyczne: Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański, Helena Modrzejewska	– opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3)
Rozdział V: I wojna światowa		
1. Świat na drodze ku wojnie	– rola nowych mocarstw (Stany Zjednoczone, Niemcy i Japonia) w zmianie układu sił na świecie – wyścig zbrojeń – nowe rozwiązania techniczne w służbie armii	– wymienia główne przyczyny wojny (XXIV.1)
	– narastanie konfliktów politycznych, gospodarczych i militarnych między mocarstwami europejskimi – powstanie trójprzymierza i trójporozumienia – znaczenie terminów: <i>trójprzymierze, trójporozumienie</i>	

2. Na frontach I wojny światowej	– rola zamachu w Sarajewie dla losów Europy – działania na froncie zachodnim (bitwy nad Marną, pod Verdun) – przebieg walk na froncie wschodnim (bitwy pod Tannenbergiem i Gorlicami) – działania wojenne na morzach i ich znaczenie dla przebiegu wojny – okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych do wojny – zakończenie działań wojennych – traktat brzeski, rozejm w Compiègne – znaczenie terminów: <i>wojna błyskawiczna, wojna pozycyjna, państwa centralne</i> – postać historyczna: arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg	– wymienia główne przyczyny wojny (XXIV.1) – omawia specyfikę działań wojennych: wojna pozycyjna, manewrowa, działania powietrzne i morskie (XXIV.2) – charakteryzuje postęp techniczny w okresie I wojny światowej (XXIV.3)
---	---	---

3. Rewolucje w Rosji	– przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lutowej w Rosji – konflikt wewnętrzny w okresie dwuwładzy (działalność Lenina, ogłoszenie tzw. tez kwietniowych) – rewolucja październikowa i jej skutki – wojna domowa i interwencje sił ententy – następstwa polityczne i międzynarodowe rewolucji bolszewickiej i wojny domowej – znaczenie terminów: <i>mienszewicy, bolszewicy, Biała Gwardia, Armia Czerwona, Czeka</i> – postacie historyczne: Aleksander Kiereński, Włodzimierz Lenin, Feliks Dzierżyński	– opisuje rewolucję i wojnę domową w Rosji (XXIV.4)
4. Sprawa polska podczas I wojny światowej	– postawy Polaków w sytuacji nadchodzącej wojny – działania Kompanii Kadrowej i Legionów Polskich – kryzys przysięgowy i jego znaczenie – działalność polskich formacji zbrojnych u boku Rosji – powstanie Błękitnej Armii – postawa państw zaborczych wobec sprawy polskiej – Akt 5 listopada i jego znaczenie dla sprawy polskiej	– charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny (XXV.1) – ocenia polski wysiłek zbrojny i dyplomatyczny podczas I wojny światowej (XXV.2)

	– stanowisko państw ententy w sprawie polskiej – znaczenie orędzie prezydenta T.W. Wilsona dla sprawy polskiej – udział Polaków w obradach konferencji pokojowej w Paryżu i jej decyzje w kwestii ziem polskich – znaczenie terminów: <i>Legiony Polskie, kryzys przysięgowy, Akt 5 listopada, Rada Regencyjna, linia Curzona</i> – postacie historyczne: Józef Haller, Ignacy Jan Paderewski, Thomas Woodrow Wilson, Roman Dmowski, Władysław Grabski	
Rozdział VI: Świat w okresie międzywojennym		

1. Świat po I wojnie światowej	– skutki społeczne, ekonomiczne i polityczne I wojny światowej – traktat wersalski i traktaty pokojowe z państwami centralnymi oraz ich postanowienia – powstanie Ligi Narodów i jej znaczenie w okresie międzywojennym – powstanie nowych lub odzyskanie niepodległości przez narody europejskie (Polska, Czechosłowacja, Królestwo SHS, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Irlandia) – konferencja w Locarno i jej postanowienia – wielki kryzys gospodarczy – przyczyny i jego skutki polityczne – znaczenie terminów: <i>ład wersalski, mały traktat wersalski, demilitaryzacja, państwo monoetniczne, Liga Narodów, czarny czwartek, New Deal</i> – postacie historyczne: Franklin Delano Roosevelt	– charakteryzuje postanowienia konferencji paryskiej; ocenia funkcjonowanie ładu wersalskiego (XXVI.2)
--------------------------------	--	--

2. Narodziny faszyzmu	– przyczyny powojennego kryzysu demokracji – powstanie i rozwój niemieckiego narodowego socjalizmu (ideologia, działalność partii narodowosocjalistycznej) – okoliczności przejęcia władzy przez A. Hitlera, budowa państwa i społeczeństwa totalitarnego w Niemczech – represje i zbrodnie nazistów w pierwszych latach sprawowania władzy w Niemczech – znaczenie terminów: <i>faszyzm, narodowy socjalizm (nazizm), system monopartyjny, propaganda, totalitaryzm, autorytaryzm, antysemityzm, ustawy norymberskie, „noc długich noży”, obóz koncentracyjny, „noc kryształowa”, hitlerjugend</i>	– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu (niemieckiego narodowego socjalizmu [...]) (XXVI.3)
	– postacie historyczne: Adolf Hitler, Josef Goebbels, Heinrich Himmler	

3. ZSRS – imperium komunistyczne	– ekspansja terytorialna Rosji Radzieckiej – utworzenie ZSRS – okoliczności przejęcia władzy przez J. Stalina i metody jej sprawowania – funkcjonowanie gospodarki w ZSRS w okresie międzywojennym – terror komunistyczny i wielka czystka – propaganda komunistyczna – stosunki sowiecko-niemieckie w okresie międzywojennym i znaczenie współpracy tych państw – powstanie, cele i działalność Kominternu – znaczenie terminów: <i>stalinizm, NKWD, kult jednostki, wielka czystka, komunizm wojenny, Nowa Ekonomiczna Polityka, kolektywizacja, gospodarka planowa, Gułag, łagry</i> – postać historyczna: Józef Stalin	– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu ([...] systemu sowieckiego) (XXVI.3)
---	---	--

4. Kultura i zmiany społeczne w okresie międzywojennym	– przemiany społeczne i obyczajowe po I wojnie światowej – przemiany w modzie i życiu codziennym – rozwój nauki i techniki (wynalazki, środki transportu publicznego, motoryzacja, kino, radio, telewizja) – kultura masowa i jej wpływ na społeczeństwo – nowe kierunki w architekturze i sztuce – znaczenie terminów: <i>emancypacja, kultura masowa, mass media, produkcja taśmowa, indoktrynacja, funkcjonalizm</i> – postacie historyczne: Orson Wells, Charlie Chaplin	– opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny (XXVI.1)
5. Świat na drodze ku II wojnie światowej	– militaryzacja Niemiec i jej konsekwencje – znaczenie zbliżenia politycznego Włoch, Niemiec i Japonii – okoliczności <i>Anschlusu</i> Austrii – polityka ustępstw Zachodu wobec Niemiec – konferencja w Monachium i jej następstwa – Europa w przededniu wojny – aneksja Czechosłowacji, zajęcie Kłajpedy przez III Rzeszę – znaczenie terminów: <i>remilitaryzacja, Anschluss, państwa osi, polityka ustępstw</i> – postać historyczna: Neville Chamberlain	– opisuje politykę hitlerowskich Niemiec służącą rozbijaniu systemu wersalskiego w Europie (XXX.1) – charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera (XXX.2)
Rozdział VII: Polska w okresie międzywojennym		

1. Odrodzenie Rzeczypospolitej	– sytuacja ziem polskich pod koniec I wojny światowej – powstanie lokalnych ośrodków polskiej władzy: Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, Rady Narodowej Księstwa	– omawia proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (XXVIII.1)
	Cieszyńskiego, Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie – powrót J. Piłsudskiego z Magdeburga i przejęcie władzy – powołanie i pierwsze reformy rządów J. Moraczewskiego i I.J. Paderewskiego – znaczenie terminów: <i>Naczelnik Państwa</i> – postacie historyczne: Ignacy Daszyński, Jędrzej Moraczewski	– charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń oraz dziedzictwa zaborowego (XXVIII.1)

2. Kształtowanie się granic odrodzonej Polski	– spór o kształt odrodzonej Polski – koncepcje granic i koncepcje państwa R. Dmowskiego i J. Piłsudskiego – konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią – przebieg i skutki powstania wielkopolskiego – zaślubiny z morzem i odzyskanie Pomorza przez Polskę – wyniki plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu – wojna polsko-bolszewicka (wyprawa na Kijów, Bitwa Warszawska, pokój w Rydze i jego postanowienia) – problem Litwy Środkowej, „bunt” gen. L. Żeligowskiego i jego skutki – przyczyny wybuchu III powstania śląskiego oraz jego skutki – konflikt z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński – znaczenie terminów: <i>koncepcja inkorporacyjna, koncepcja federacyjna, Orłęta Lwowskie, „cud nad Wisłą”, linia Curzona, bunt Żeligowskiego, plebiscyt</i> – postacie historyczne: Symon Petlura, Lucjan Żeligowski, Wojciech Korfanty	– przedstawia proces kształtowania się granic (decyzje wersalskie, powstanie wielkopolskie, powstania śląskie) (XXVII.2) – opisuje wojnę polskobolszewicką i jej skutki (XXVII.3)
--	--	--

3. Rządy parlamentarne	– początki odbudowy państwowości polskiej – trudności w unifikacji państwa – postanowienia małej konstytucji z 1919 r. – ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji marcowej z 1921 r. – sytuacja międzynarodowa odrodzonego państwa na początku lat dwudziestych – sojusze z Francją i Rumunią – elekcja G. Narutowicza na prezydenta i jego zabójstwo – rząd W. Grabskiego i jego reformy – charakterystyka rządów parlamentarnych w latach 1919–1926 – znaczenie terminów: <i>mała konstytucja, konstytucja marcowa, kontrasygnata</i>,	– omawia proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (XXVII.1) – charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r. (XXVIII.2) – przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5)
	<i>Kresy Wschodnie, dywersja, Korpus Ochrony Pogranicza</i> – postacie historyczne: Wincenty Witos, Wojciech Korfanty, Roman Rybarski, Gabriel Narutowicz, Stanisław Wojciechowski	

4. Zamach majowy i rządy sanacji	– przyczyny i przejawy kryzysu rządów parlamentarnych w II Rzeczypospolitej – skutki zamachu majowego – wybór I. Mościckiego na prezydenta – wzmocnienie władzy wykonawczej poprzez wprowadzenie noweli sierpniowej i konstytucji kwietniowej z 1935 r. – stosunek rządów sanacyjnych do opozycji politycznej (proces brzeski, wybory brzeskie) – stosunki międzynarodowe władz sanacyjnych – koncepcja Międzymorza, polityka równowagi – relacje Polski z Niemcami i ZSRR (traktat o nieagresji z ZSRR, deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami) – śmierć J. Piłsudskiego i rywalizacja o władzę w obozie sanacji – polski autorytaryzm na tle europejskim – znaczenie terminów: <i>przewrót majowy, piłsudczycy, sanacja, autorytaryzm, nowela sierpniowa, BBWR, Centrolew, wybory brzeskie, proces brzeski, konstytucja kwietniowa, Bereza Kartuska</i> – postacie historyczne: Ignacy Mościcki, Walery Sławek, Józef Beck, Edward Rydz-Śmigły	– omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce – przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego (XXVIII.3) – opisuje polski autorytaryzm (XXVIII.4) – przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5)
---	---	--

5. Osiągnięcia II Rzeczypospolitej	– problemy gospodarki II RP (różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, trudności w ich integracji, podział na Polskę A i B) – reformy gospodarcze dwudziestolecia międzywojennego – reformy W. Grabskiego (walutowa) i E. Kwiatkowskiego (budowa Gdyni oraz COP) – wielki kryzys gospodarczy w Polsce – struktura społeczna, narodowościowa i wyznaniowa II Rzeczypospolitej – polityka II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych – znaczenie terminów: <i>magistrala węglowa, reforma walutowa, Centralny Okręg Przemysłowy</i>, asymilacja narodowa, <i>getto ławkowe, numerus clausus</i> – postać historyczna: Eugeniusz Kwiatkowski, Władysław Grabski	– ocena życia społecznogospodarczego II Rzeczypospolitej, uwzględniając kryzysy i osiągnięcia (XXIX.3) – charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego (XXIX.1)
---	--	--

6. Kultura i nauka II RP	– rozwój szkolnictwa w II Rzeczypospolitej – osiągnięcia polskiej nauki (filozofia, matematyka, chemia) – dorobek i twórcy polskiej kultury w dwudziestoleciu międzywojennym (literatura, poezja, malarstwo, architektura) – rozwój polskiej kinematografii – postacie historyczne: Stefan Banach, Władysław Reymont, Stefan Żeromski, Witold Gombrowicz, Bruno Schulz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Tuwim, Zofia Nałkowska, Maria Dąbrowska, Franciszek Żwirko, Stanisław Wigura – znaczenie terminów: <i>analfabetyzm</i>, <i>awangarda</i>, <i>Enigma</i>, <i>Luxtorpeda</i>	– wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Polski w okresie międzywojennym (XXIX.3)
7. Schyłek niepodległości	– postawa Polski wobec decyzji konferencji monachijskiej – zajęcie Zaolzia przez Polskę – niemieckie żądania wobec Polski – stanowisko władz polskich wobec roszczeń Hitlera – zacieśnienie współpracy Polski z Francją i Wielką Brytanią – pakt Ribbentrop–Mołotow i jego konsekwencje – postawa społeczeństwa polskiego wobec zagrożenia wybuchem wojny – postacie historyczne: Joachim von Ribbentrop, Władysław Mołotow	– przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5) – charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera (XXX.2) – wymienia konsekwencje paktu Ribbentrop–Mołotow (XXX.3)

Rozkład materiału do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl.8

KLASA 8		
Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej
Rozdział I: II wojna światowa		
1. Napaść na Polskę	– Przygotowania Niemiec do wojny – Polski plan obrony – Wybuch II wojny światowej – Wojna obronna w 1939 r. – Napaść sowiecka – Ewakuacja polskich władz – Bilans wojny obronnej	XXXI. Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) omawia etapy i kluczowe wydarzenia wojny obronnej Polski, z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, wydarzeń i bitew w swoim regionie; 3) wymienia przykłady
		szczególnego Polaków, uwzględniając żołnierzy i ludność cywilną.
2. Podbój Europy przez Hitlera i Stalina (1939–1941)	– Wojna zimowa – Atak Niemiec na Danię i Norwegię – Agresja Niemiec na Danię i Norwegię – Atak III Rzeszy na Francję – Państwo Vichy – Bitwa o Anglię – Wojna na Bałkanach	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne).

3. Wojna III Rzeszy z ZSRS	– Atak niemiecki na ZSRS – Wielka Wojna Ojczyźniana – Bitwa o Moskwę – Przełomowe wydarzenia na froncie wschodnim – Losy jeńców sowieckich	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 3) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi.
4. Polityka okupacyjna III Rzeszy	– Polityka niemiecka wobec ziem okupowanych – Ruch oporu w okupowanej Europie – Polityka niemiecka wobec Żydów – Holokaust – Niemieckie obozy koncentracyjne i obozy zagłady – Postawy wobec Holokaustu	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Niemiec na terenach okupowanej Europy; przedstawia zagładę Żydów oraz Romów i eksterminację innych narodów; zna przykłady bohaterstwa Polaków ratujących Żydów z Holokaustu.
5. Wojna poza Europą	– Walki w Afryce Północnej – Wojna na Atlantyku – Przystąpienie Japonii i USA do wojny – Ofensywa japońska w Azji	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 3) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi.

6. Droga do zwycięstwa	– Początek Wielkiej Koalicji – Walki na Sycylii i we Włoszech – Konferencja Wielkiej Trójki – Otwarcie drugiego frontu w Europie – Koniec wojny w Europie – Walki na Dalekim Wschodzie	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 3) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi;
------------------------	---	---

		4) wymienia główne decyzje konferencji wielkiej trójki (Teheran, Jałta, Poczdam).
--	--	---

Rozdział II: Polacy podczas II wojny światowej

1. Dwie okupacje	– Podział ziem polskich – Okupacja niemiecka – Terror hitlerowski – Okupacja sowiecka – Deportacje w głąb ZSRS – Zbrodnia katyńska	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce; 2) wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Palmiry, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna).
------------------	---	---

2. Władze polskie na uchodźstwie	– Powstanie polskiego rządu na emigracji – Armia Polska na Zachodzie – Polacy na frontach II wojny światowej – Relacje polsko-sowieckie – Armia Andersa w ZSRS – Sprawa katyńska – Śmierć generała Sikorskiego	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 2) wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Palmiry, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna). XXXIV. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia okoliczności powstania i omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie.
Kim był kapral Wojtek?	– Jak Wojtek został żołnierzem? – Niedźwiedzie zadania bojowe – Niedźwiedź cywil	XXXIV. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego wobec powstania.

3. Polskie Państwo Podziemne	– Początki działalności konspiracyjnej – Powstanie Armii Krajowej – Działalność polskiego podziemia – Polskie Państwo Podziemne	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 4) charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów.
TSW – Akcje polskiego ruchu oporu	– Kedyw – Akcja pod Arsenalem – Akcja „Główki”	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 4) charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów.

4. Społeczeństwo polskie pod okupacją	– Postawa Polaków wobec okupantów – Zagłada polskich Żydów – Powstanie w getcie warszawskim – Polacy wobec Holokaustu – Rzeź wołyńska	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce; 2) wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Palmiry, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna); 3) wyjaśnia przyczyny i znaczenie konfliktu polskoukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.
5. Akcja „Burza” i powstanie warszawskie	– Akcja „Burza” i jej przebieg – Przyczyny wybuchu powstania warszawskiego – Wybuch powstania – Powstanie warszawskie – Skutki powstania	XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 5) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego wobec powstania.

6. Sprawa polska pod koniec wojny	– Polska Lubelska – Wielka Trójka a sprawa polska – Represje wobec Polskiego Państwa Podziemnego – Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej	XXXIV. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 3) przedstawia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej. XXXVI. Początki komunizmu w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów.
Rozdział III: Świat po II wojnie światowej		

1. Początek zimnej wojny	– Skutki II wojny światowej – Konferencja w Poczdamie i procesy norymberskie – Powstanie ONZ – Ekspansja komunizmu w Europie – Zimna wojna i doktryna Trumana – Kryzys berliński – Powstanie dwóch państw niemieckich – Powstanie NATO	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 4) wymienia główne decyzje konferencji wielkiej trójki (Teheran, Jalta, Poczdam). XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych; 2) wyjaśnia przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej wojny; 3) wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe; 6) charakteryzuje konflikty doby zimnej wojny, na dwóch wybranych przykładach.
---------------------------------	---	--

2. Za żelazną kurtyną	– ZSRS po II wojnie światowej – Kraje demokracji ludowej – Odwilż w bloku wschodnim – Układ Warszawski – Powstanie węgierskie w 1956 r. – Polityka odprężenia	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 3) wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe; 4) charakteryzuje politykę ZSRS wobec państw bloku wschodniego na przykładzie interwencji zbrojnych na Węgrzech i w Czechosłowacji.
3. Rozpad systemu kolonialnego	– Wojna domowa w Chinach – Polityka wewnętrzna Mao Zedonga – Wojna w Korei – Rozpad systemu kolonialnego – Klęska Francji w Indochinach – Powstanie Indii i Pakistanu – Upadek kolonializmu w Afryce – Kraje Trzeciego Świata	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń : 5) opisuje przyczyny i ocenia następstwa procesów dekolonizacyjnych; 8) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej.
4. Konflikt na Bliskim Wschodzie	– Powstanie państwa Izrael – Rewolucja islamska w Iranie – I wojna w Zatoce Perskiej	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 7) opisuje przyczyny konfliktu na Bliskim Wschodzie.

5. Zimna wojna i wyścig zbrojeń	– Rywalizacja Wschód–Zachód – Kryzys kubański – Wojna w Wietnamie – Rywalizacja w kosmosie – Praska Wiosna 1968 r.	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 4) charakteryzuje politykę ZSRS wobec państw bloku wschodniego na przykładzie interwencji zbrojnych na Węgrzech i w Czechosłowacji; 6) charakteryzuje konflikty doby zimnej wojny, na dwóch wybranych przykładach.
6. Droga ku wspólnej Europie	– Demokratyzacja Europy Zachodniej – Upadek europejskich dyktatur – Początek integracji europejskiej – Powstanie EWG i Euratomu – Powstanie Unii Europejskiej	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 10) przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.
7. Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX w.	– Rewolucja obyczajowa – Ruchy kontestatorskie – Bunt studentów – Prawa kobiet – Terroryzm polityczny – Walka z segregacją rasową w USA – Sobór watykański II	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 11) opisuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej.
Rozdział IV: Polska po II wojnie światowej		

1. Początki władzy komunistów w Polsce	– Nowa Polska – Polacy wobec komunistów – Referendum ludowe w 1946 r. – Sfałszowane wybory w 1947 r. – Podziemie antykomunistyczne – Przemiany gospodarcze	XXXII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 5) przedstawia bezpośrednie skutki II wojny światowej, w tym problem zmiany granic i przesiedleń ludności. XXXVI. Początki komunizmu w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów; 2) charakteryzuje postawy Polaków wobec nowych władz, z uwzględnieniem różnych form oporu.
2. Polska w czasach stalinizmu	– Powstanie PZPR – Przemiany gospodarczo-społeczne – Próba kolektywizacji rolnictwa – Okres stalinizmu w Polsce (1948–1956) – Socrealizm	XXXVII. Stalinizm w Polsce i jego skutki. Uczeń: 1) przedstawia system terroru stalinowskiego i przemiany ustrojowe,
	– Konstytucja stalinowska 1952 r. – Walka z Kościołem katolickim	gospodarczo-społeczne i kulturowe w okresie stalinizmu.

3. Czasy Gomułki (1956–1970)	– PRL po śmierci Stalina – Poznański Czerwiec – Rządy Gomułki – mała stabilizacja – - Spór z Kościołem – Marzec 1968 r. – Grudzień 1970 r.	XXXVII. Stalinizm w Polsce i jego skutki. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 r. oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r. XXXVIII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) opisuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRS; 2) charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich; 3) przedstawia i sytuje w czasie różnorodność przyczyn kryzysów politycznych i społecznych; 4) wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych.
---	--	---

4. Polska w czasach Gierka	– „Druga Polska” Edwarda Gierka – Życie na kredyt – Życie codzienne w PRL – Propaganda sukcesu – Nowelizacja konstytucji	XXXVIII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 2) charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich; 3) przedstawia i sytuje w czasie różnorodność przyczyn kryzysów społecznych w latach 1968, 1970, 1976 i ich konsekwencje.
Rozdział V: Upadek komunizmu		
1. Początki opozycji demokratycznej w Polsce	– Czerwiec 1976 r. – Powstanie opozycji antykomunistycznej – Rozwój opozycji – Papież Polak	XXXVIII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 4) wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych; 5) opisuje narodziny i działania opozycji politycznej w latach 1976–1980; 6) przedstawia wpływ Jana
		Pawła II na przemiany społeczne i polityczne.

2. Powstanie „Solidarności”	– Strajki sierpniowe w 1980 r. – Utworzenie NSZZ „Solidarność” – Na drodze do konfrontacji	XXXVIII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 7) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r.; 8) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność”.
3. Stan wojenny w Polsce	– Wprowadzenie stanu wojennego – Internowanie opozycjonistów – Reakcja społeczeństwa – Ostatnie lata PRL	XXXIX. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego konsekwencje; 2) przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego, analizuje fenomen oporu społecznego.
4. Rozpad bloku wschodniego	– Kryzys ZSRS – Ronald Reagan prezydentem USA – Próby reform w ZSRS – Jesień Ludów – Rozpad ZSRS	XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 9) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991, z uwzględnieniem rozpada ZSRS.

5. Początek III Rzeczypospolitej	– Obrady Okrągłego Stołu – Wybory czerwcowe w 1989 r. – „Wasz prezydent, nasz premier” – Budowa III Rzeczypospolitej	XXXIX. Dekada 1981–1989. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu”, przedstawia jego głównych uczestników i opisuje postanowienia. XL. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997.
Rozdział VI: Polska i świat w nowej epoce		
1. Polska w latach 90. XX w.	– Reformy gospodarcze – Społeczne koszty przemian ustrojowych – Rozpad obozu solidarnościowego – Sytuacja wewnętrzna Polski – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej – Plan Balcerowicza i jego skutki	XL. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997; 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 3) wyjaśnia przyczyny napięć
		społecznych.

2. Polska w NATO i UE	– Polska polityka zagraniczna – Polska w strukturach NATO – Polska droga do UE – Polskie społeczeństwo wobec Unii – Polska w walce z terroryzmem	XLI. Miejsce Polski w świecie współczesnym. Uczeń: 1) ocenia znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 r.; 2) znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r.
-----------------------	--	--